AİLE İÇİ İLETİŞİM EKSİKLİĞİ VE ÇOCUKLARDA ŞİDDET EĞİLİMİ: SESSİZ EVLER, DİJİTAL KAÇIŞLAR VE AKRAN ZORBALIĞININ İLETİŞİMSEL KÖKENLERİ

LACK OF INTRA-FAMILY COMMUNICATION AND CHILDREN'S TENDENCY TOWARD VIOLENCE: QUIET HOMES, DIGITAL ESCAPES, AND THE COMMUNICATIVE ORIGINS OF PEER BULLYING

Asst. Prof. Dr. Ferhat Atik
Girne American University
Communication Faculty
Communication and Media Management
E-mail: ferhatatik@me.com
Cell: +905428810178
ORCID: 0009-0008-9089-9051

ÖZET

Çocuklarda şiddet eğilimi ve akran zorbalığı son yıllarda önemli bir toplumsal sorun haline gelmiştir. Mevcut çalışmalar çoğunlukla okul ortamı, psikolojik tanılar ve dijital platform etkilerine odaklanırken, aile içi iletişim eksikliğinin bu süreçteki rolü iletişim bilimi açısından daha sınırlı biçimde tartışılmaktadır.

Amaç: Bu çalışmanın amacı, aile içi iletişim biçimlerinin çocukların şiddet eğilimleri ve akran zorbalığı davranışları üzerindeki etkisini iletişim perspektifinden incelemektir.

Yöntem: Araştırma, sistematik derleme iddiası taşımayan anlatısal ve kavramsal bir literatür derlemesi olarak tasarlanmıştır. Google Scholar, ERIC, Scopus, Web of Science, Taylor & Francis, SAGE, SpringerLink, ScienceDirect ve UNESCO kaynakları aile içi iletişim, çocuklarda şiddet, akran zorbalığı, siber zorbalık, ebeveyn iletişimi, sosyal öğrenme, sembolik şiddet ve medya ekolojisi anahtar kelimeleriyle taranmıştır. Dahil edilme ölçütlerine göre konu ile doğrudan ilişkili, kuramsal ya da ampirik katkı sunan ve iletişim, psikoloji, eğitim bilimleri, sosyoloji ve medya çalışmaları alanlarıyla bağlantı kuran 21 temel kaynak değerlendirilmiştir.

Bulgular: Bulgular, aile içinde yaşanan iletişimsizlik, duygusal ihmal, otoriter ebeveyn dili, sürekli çatışma ortamı ve dijital yalnızlaşmanın çocukların saldırgan davranışlarını artırabildiğini göstermektedir. Sağlıklı iletişim ortamı bulamayan çocukların dijital platformlara yöneldiği ve burada siber zorbalık dahil yeni şiddet biçimlerine daha açık hale geldiği görülmektedir.

Sonuç: Çocuk şiddetiyle mücadelede yalnızca okul merkezli cezalandırıcı politikalar yeterli değildir. Aile iletişimi eğitimi, dijital medya okuryazarlığı, öğretmen farkındalığı ve disiplinlerarası önleyici politikalar birlikte geliştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: aile içi iletişim, çocuk şiddeti, akran zorbalığı, ebeveyn iletişimi, siber zorbalık

ABSTRACT

Children’s violent tendencies and peer bullying have become significant social problems in recent years. Existing studies primarily focus on school environments, psychological diagnoses, and digital media effects, whereas the role of intra-family communication deficiencies remains less fully discussed from a communication studies perspective.

Purpose: This study examines the effects of family communication patterns on children’s violent tendencies and peer bullying behaviors from a communication studies perspective.

Method: The study was designed as a narrative and conceptual literature review without claiming to be a systematic review. Google Scholar, ERIC, Scopus, Web of Science, Taylor & Francis, SAGE, SpringerLink, ScienceDirect, and UNESCO sources were reviewed using keywords such as intra-family communication, child violence, peer bullying, cyberbullying, parental communication, social learning, symbolic violence, and media ecology. In accordance with the inclusion criteria, 21 core sources that directly address the topic and provide theoretical or empirical contributions across communication studies, psychology, educational sciences, sociology, and media studies were evaluated.

Findings: The findings indicate that communication breakdowns within families, emotional neglect, authoritarian parental discourse, constant conflict environments, and digital isolation may increase aggressive tendencies among children. Children who fail to find healthy communication spaces at home tend to seek belonging in digital environments, where they become more vulnerable to cyberbullying and other forms of violence.

Conclusion: Punitive school-based policies alone are insufficient to combat child violence. Family communication education, digital media literacy, teacher awareness, and interdisciplinary preventive policies should be developed together.

Keywords: family communication, child violence, peer bullying, parental communication, cyberbullying

1. GİRİŞ

Çocuklarda şiddet eğilimi ve akran zorbalığı, yalnızca okul disiplini, bireysel davranış bozukluğu ya da dijital medya etkisi üzerinden açıklanamayacak kadar çok katmanlı bir toplumsal sorundur. Bu sorunun merkezinde çoğu zaman görünür davranışlar yer alır: çocuğun arkadaşına vurması, alay etmesi, dışlaması, tehdit etmesi, çevrimiçi ortamda küçük düşürücü içerikler paylaşması ya da bir grup içinde başka bir çocuğu sistematik biçimde yalnızlaştırması. Oysa bu davranışlar, çoğu zaman çocuğun daha önce içinde yaşadığı iletişim evreninin dışavurumlarıdır. Çocuk yalnızca davranış öğrenmez; ilişki kurma biçimi, öfkeyi ifade etme dili, duyguyu bastırma yöntemi ve çatışmayı çözme tarzı da öğrenir. Bu nedenle çocuklarda şiddet ve akran zorbalığı tartışmalarında aile içi iletişim iklimi merkezi bir öneme sahiptir (Bandura, 1977; Olweus, 1993; Swearer & Hymel, 2015).

Aile, çocuğun ilk iletişim evrenidir. Çocuk ilk kez aile içinde dinlenir ya da dinlenmez, görülür ya da görülmez, kabul edilir ya da küçümsenir, konuşmaya davet edilir ya da susturulur. Bu nedenle aile içi iletişim eksikliği yalnızca ev içinde yaşanan özel bir problem değil; okul yaşamına, arkadaş ilişkilerine, dijital davranışlara ve çocuğun toplumsal varoluşuna uzanan kurucu bir etkendir. Çağdaş çocukluk deneyimi aile, okul ve dijital platformlar arasında şekillenmektedir. Çocuk, evde sağlıklı iletişim kuramadığında ya içine kapanmakta ya saldırganlaşmakta ya da dijital ortamlarda alternatif bir aidiyet ve ifade alanı aramaktadır.

Bu dijital kaçış her zaman zararlı olmak zorunda değildir; ancak denetimsiz, duygusal olarak yalnız ve iletişimsel olarak desteklenmeyen çocuklar için dijital platformlar yeni risk alanlarına dönüşebilir. Siber zorbalık, çevrimiçi dışlama, alay içerikleri, ekran görüntüsüyle küçük düşürme ve grup içi dijital baskı bu risklerin başında gelmektedir (Hinduja & Patchin, 2015; Mesch, 2009; Rega et al., 2022). Bu çalışma, çocuklarda şiddet eğilimi ve akran zorbalığını iletişim bilimi perspektifinden ele almakta ve şu temel argümana dayanmaktadır: Çocuklar yalnızca şiddeti değil, iletişimsizliği de öğrenir. Evde kurulamayan sağlıklı iletişim, okulda saldırganlık, dışlama, duygusal kopukluk ve zorbalık davranışları olarak yeniden üretilebilir.

2. AMAÇ VE ARAŞTIRMA SORULARI

Bu çalışmanın amacı, aile içi iletişim eksikliğinin çocuklarda şiddet eğilimi, akran zorbalığı ve dijital zorbalık davranışları üzerindeki etkisini kavramsal düzeyde incelemektir. Çalışma, çocuğun saldırgan davranışını yalnızca bireysel bir problem olarak değil, aile içi iletişim kalıpları, öğrenilmiş davranış modelleri, sembolik şiddet, dijital kaçış ve okul içi akran ilişkileri arasındaki etkileşim içinde değerlendirmektedir. Bu bağlamda

çalışma şu temel araştırma sorularına odaklanmaktadır: Aile içi iletişim eksikliği çocukların öfke, çatışma ve duygusal ifade biçimlerini nasıl etkiler? Otoriter, ilgisiz, aşağılayıcı veya sürekli çatışmalı ebeveyn dili çocuklarda şiddet eğilimini nasıl besleyebilir? Evde görülmeyen, dinlenmeyen veya duygusal olarak ihmal edilen çocuklar dijital platformları hangi koşullarda alternatif bir aidiyet alanı olarak kullanır? Aile içindeki iletişimsizlik kalıpları okul ortamında akran zorbalığına, dışlama davranışlarına ve siber zorbalığa nasıl dönüşebilir?

3. YÖNTEM

Bu araştırma, etik kurul izni gerektirmeyen teorik ve kavramsal bir literatür taraması olarak tasarlanmıştır. Çalışma, sistematik derleme ya da meta-analiz iddiası taşımamakta; anlatısal ve kavramsal derleme yaklaşımını benimsemektedir. Bu tercih, çalışmanın temel amacının belirli bir etki büyüklüğünü hesaplamak değil, aile içi iletişim eksikliği, çocuklarda şiddet eğilimi, akran zorbalığı ve dijital zorbalık arasındaki kuramsal ilişkileri iletişim bilimi ekseninde yorumlamak olmasından kaynaklanmaktadır.

Literatür taraması kapsamında Google Scholar, ERIC, Scopus, Web of Science, Taylor & Francis, SAGE, SpringerLink, ScienceDirect ve UNESCO kaynakları incelenmiştir. Tarama sürecinde Türkçe ve İngilizce anahtar kelimeler birlikte kullanılmıştır. Kullanılan temel anahtar kelimeler şunlardır: aile içi iletişim, ebeveyn iletişimi, çocuklarda şiddet, akran zorbalığı, siber zorbalık, dijital medya, medya ekolojisi, sosyal öğrenme, sembolik şiddet, duygu düzenleme, family communication, parental communication, child aggression, peer bullying, cyberbullying, social learning theory, symbolic violence, media ecology ve digital isolation.

Dahil edilme ölçütleri dört başlıkta belirlenmiştir: (1) aile iletişimi, çocuklarda saldırganlık, akran zorbalığı veya siber zorbalıkla doğrudan ilişkili olmak; (2) iletişim, psikoloji, eğitim bilimleri, sosyoloji, çocuk gelişimi veya medya çalışmaları alanlarından kuramsal ya da ampirik katkı sunmak; (3) çalışmanın kavramsal çerçevesini kuran temel teorik kaynaklar veya güncel araştırmalar arasında yer almak; (4) erişilebilir bibliyografik bilgileri bulunan akademik kaynak niteliği taşımak. Dışlanma ölçütleri ise yalnızca klinik tanı sınıflandırmasına odaklanan, aile iletişimi veya akran ilişkileriyle bağlantı kurmayan, popüler içerik niteliği taşıyan, akademik kaynak niteliği göstermeyen ya da çalışmanın kuramsal odağıyla doğrudan ilişkili olmayan metinler olarak belirlenmiştir.

Bu ölçütler doğrultusunda 21 temel kaynak değerlendirmeye alınmıştır. Seçilen kaynaklar; sosyal öğrenme kuramı, sembolik şiddet, medya ekolojisi, ekolojik sistem yaklaşımı, ebeveynlik stilleri, aile dinamikleri, akran zorbalığı ve siber zorbalık araştırmaları bakımından çalışmanın kuramsal omurgasını oluşturmuştur. Analiz süreci tematik kavramsal değerlendirme yoluyla yürütülmüştür. Kaynaklar aile içi iletişimsizlik, duygusal ihmal, otoriter ebeveyn dili, dijital kaçış, okul iklimi, akran ilişkileri ve siber zorbalık temaları etrafında okunmuş; bu temalar arasındaki ilişkiler iletişimsel bir model içinde tartışılmıştır.

Çalışmada insan katılımcılarla görüşme, anket, deney, gözlem, kişisel veri toplama ya da çocuklardan doğrudan veri elde etme süreci bulunmamaktadır. Bu nedenle araştırma ampirik saha çalışması değil, mevcut kuramsal ve ampirik literatürün disiplinlerarası biçimde değerlendirilmesine dayalı kavramsal bir derleme niteliğindedir. Bu yöntemin amacı, çocuk şiddeti ve akran zorbalığını tek nedene indirgemeden sosyal öğrenme, duygusal düzenleme, sembolik baskı, dijital kaçış ve akran ilişkileri üzerinden gelişen çok katmanlı bir iletişim süreci olarak açıklamaktır.

4. KURAMSAL ÇERÇEVE

4.1. Sosyal Öğrenme ve Şiddetin İletişimsel Aktarımı

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı, çocukların davranışları yalnızca doğrudan öğüt veya disiplin yoluyla değil, gözlem ve model alma yoluyla da öğrendiğini ileri sürer. Çocuk, aile içinde öfkenin nasıl ifade edildiğini, sorunların nasıl çözüldüğünü, zayıf olanın nasıl muamele gördüğünü ve çatışma anlarında hangi dilin kullanıldığını gözlemler (Bandura, 1977). Eğer evde bağırma, tehdit, aşağılama, küçümseme ve duygusal yok

sayma olağan iletişim biçimleri haline gelmişse, çocuk bunları ilişki kurmanın doğal araçları olarak içselleştirebilir. Bu noktada şiddet yalnızca fiziksel saldırı olarak düşünülmemelidir. Aşağılama, alay etme, sürekli eleştirme, tehditkâr sessizlik, duygusal geri çekilme ve çocuğun duygusunu küçümseme de şiddetin iletişimsel biçimleridir.

4.2. Aile İçi Sessizlik ve Duygusal İhmal

Aile içi iletişim eksikliği her zaman açık çatışma biçiminde ortaya çıkmaz. Bazen evde yüksek sesli kavga yoktur; fakat derin bir sessizlik vardır. Çocuk konuşmaz, çünkü dinlenmeyeceğini bilir. Duygusunu ifade etmez, çünkü önemsenmeyeceğini öğrenmiştir. Soru sormaz, çünkü azarlanma ihtimali vardır. Zamanla çocuk iç dünyasını aileden çeker ve kendisine başka ifade alanları arar. Duygusal ihmal, çocuğun temel ihtiyaçlarının fiziksel olarak karşılandığı fakat duygusal olarak görülmediği durumlarda ortaya çıkar. Bu tür evlerde çocuk aç kalmayabilir, okula gönderilebilir, kıyafetleri alınabilir; fakat duyguları konuşulmaz. Çocuğun korkusu, öfkesi, kıskançlığı, üzüntüsü veya yalnızlığı yetişkinler tarafından ciddiye alınmadığında, çocuk duygularını düzenlemeyi öğrenemez. Duygularını düzenleyemeyen çocuk ise öfkesini davranış yoluyla dışa vurabilir.

4.3. Otoriter Ebeveyn Dili ve Sembolik Şiddet

Aile içi iletişimde otoriter dil, çocuğun söz hakkını sınırlayan, duygularını bastıran ve itaat etmeyi ilişki kurmanın merkezine yerleştiren bir yapı üretir. Bu dil çoğu zaman disiplinle karıştırılır. Oysa disiplin, çocuğun sınırları anlamasını ve kendini düzenlemesini sağlayan yapıcı bir süreçtir; otoriter baskı ise çocuğun korku, öfke ve değersizlik duygularını artırabilir (Baumrind, 1991). Bourdieu'nün sembolik şiddet yaklaşımı bu noktada açıklayıcıdır. Sembolik şiddet, fiziksel güç kullanmadan bireyin benlik algısını, konumunu ve kendini ifade etme kapasitesini baskılayan görünmez bir şiddet biçimidir (Bourdieu, 1991). Aile içinde "Sen zaten anlamazsın", "Sus", "Abartıyorsun", "Senin yüzünden", "Bir işe yaramazsın" gibi ifadeler çocuğun dünyasında derin izler bırakabilir. Çocuk bu dili yalnızca kendisine yönelmiş bir baskı olarak yaşamaz; zamanla başkalarına yöneltebileceği bir ilişki modeline de dönüştürebilir.

4.4. Medya Ekolojisi ve Dijital Kaçış

McLuhan'ın medya yaklaşımına göre iletişim araçları yalnızca mesaj taşımaz; insanın algısını, ilişki biçimini ve toplumsal çevresini dönüştürür (McLuhan, 1964). Dijital platformlar da çocuklar için yalnızca eğlence alanları değildir; aidiyet, görünürlük, onay ve kimlik üretim alanlarıdır. Evde konuşamayan, okulda zorlanan veya duygusal destek bulamayan çocuk için dijital platformlar alternatif bir sosyal çevreye dönüşebilir. Bu dijital kaçış, çocuğa geçici rahatlama sağlayabilir; ancak sağlıklı rehberlik ve medya okuryazarlığı olmadığında riskli bir alana dönüşür. Çocuk çevrimiçi gruplarda kabul görmek için saldırgan mizah, dışlama, alay veya küçük düşürme davranışlarına katılabilir. Böylece evde yaşanan iletişim eksikliği, dijital ortamda yeni bir zorbalık biçimiyle birleşebilir.

5. BULGULAR VE KAVRAMSAL DEĞERLENDİRME

5.1. Çocuklar Şiddeti Olduğu Kadar İletişimsizliği de Öğrenir

Çalışmanın temel kavramsal bulgusu, çocukların yalnızca şiddet davranışını değil, iletişimsizlik kalıplarını da öğrendiğidir. Evde duygular konuşulmuyorsa, çocuk da duygularını konuşmak yerine bastırmayı, yok saymayı veya saldırgan biçimde dışa vurmayı öğrenebilir. Bu nedenle şiddet çoğu zaman konuşulamayan duygunun davranışa dönüşmüş halidir. Aile içi iletişim eksikliği, çocuğun çatışma çözme becerisini zayıflatır. Çocuk anlaşmazlık durumunda konuşmayı, müzakere etmeyi, özür dilemeyi, sınır koymayı veya duygusunu ifade etmeyi öğrenmemişse, akran ilişkilerinde daha saldırgan ya da daha kırılgan tepkiler verebilir. Bu durum, zorbalık yapan çocuk kadar zorbalığa uğrayan çocuk açısından da önemlidir. Çünkü sağlıklı iletişim becerileri, hem saldırgan davranışı azaltır hem de çocuğun kendisini koruma kapasitesini artırır.

5.2. Evdeki Duygusal İklim Okuldaki Akran İlişkilerine Yansır

Akran zorbalığı çoğu zaman okulda görünür hale gelir; fakat kökleri yalnızca okulda aranamaz. Çocuğun ailede öğrendiği güç ilişkileri, okulda akran ilişkilerine taşınabilir. Evde sürekli baskılanan çocuk, okulda daha zayıf gördüğü bir akranına baskı kurarak güç hissi elde etmeye çalışabilir. Evde sürekli küçümsenen çocuk, başkasını küçümseyerek kendi değersizlik duygusunu telafi etmeye yönelebilir. Bu nedenle okulda görülen zorbalık, yalnızca okul içi disiplin meselesi değildir. Öğretmenlerin ve rehberlik servislerinin çocuk davranışını aile iletişimiyle birlikte değerlendirmesi gerekir. Zorbalık yapan çocuğu yalnızca cezalandırmak, davranışın kaynağını anlamadan sonucu bastırmaya çalışmak anlamına gelebilir (Han & Espelage, 2012; Swearer & Hymel, 2015).

5.3. Dijital Platformlar Yeni Zorbalık Alanları Üretir

Dijital platformlar, akran zorbalığını okul bahçesinden çıkararak günün her saatine yayabilmektedir. Eskiden okulda başlayan zorbalık evde sona erebilirken, bugün çocuk evinde de dijital saldırıya maruz kalabilmektedir. WhatsApp grupları, sosyal medya hesapları, çevrimiçi oyunlar ve anonim mesajlaşma alanları, çocuklar arasındaki güç ilişkilerinin yeni sahnelerine dönüşmüştür. Siber zorbalığın en tehlikeli yönlerinden biri, görünmezliğidir. Aile çocuğun odasında sessizce oturduğunu düşünebilir; oysa çocuk aynı anda dijital ortamda dışlanıyor, alaya alınıyor veya tehdit ediliyor olabilir. Bu nedenle aile içi iletişim daha da önemli hale gelmektedir. Çocuk, evde güvenli bir konuşma ortamı bulamazsa, yaşadığı dijital şiddeti de paylaşmayabilir (Gómez-Ortiz et al., 2019; López-Castro et al., 2019).

5.4. Cezalandırıcı Yaklaşımlar Tek Başına Yetersizdir

Çocuk şiddetiyle mücadelede okul merkezli cezalandırıcı yaklaşımlar tek başına yeterli değildir. Ceza kısa vadede davranışı durdurabilir; ancak davranışın iletişimsel ve duygusal kökenleri ele alınmadığında sorun farklı biçimlerde yeniden ortaya çıkabilir. Çocuk neden saldırganlaştığını anlamadan, duygusunu nasıl ifade edeceğini öğrenmeden ve aile içinde sağlıklı iletişim desteği almadan kalıcı dönüşüm sağlamak zordur. Bu nedenle çözüm, aile, okul ve dijital medya alanını birlikte kapsayan bütüncül bir modelle geliştirilmelidir. Aile iletişimi eğitimi, ebeveyn farkındalığı, öğretmen rehberliği, okul temelli psikososyal destek ve dijital medya okuryazarlığı birlikte ele alınmalıdır.

6. TARTIŞMA

Çocuklarda şiddet eğilimi ve akran zorbalığı, çağdaş toplumların yalnızca güvenlik veya disiplin sorunu değildir; aynı zamanda iletişimsel bir krizdir. Bu kriz çoğu zaman evde başlar, okulda görünür olur ve dijital platformlarda genişler. Aile içinde kurulamayan sağlıklı iletişim, çocukların duygu düzenleme becerilerini zayıflatır. Bu zayıflama okul ortamında saldırganlık, dışlama, alay etme, tehdit ya da siber zorbalık olarak ortaya çıkabilir. Bu bağlamda çocuk şiddetinin önlenmesinde ilk adım, çocuğun davranışını yalnızca problem olarak değil, mesaj olarak okuyabilmektir. Saldırgan çocuk çoğu zaman yalnızca zarar veren çocuk değildir; aynı zamanda yanlış biçimde yardım isteyen, görülmek isteyen, güç kazanmaya çalışan veya duygusal yükünü taşıyamayan çocuktur. Bu yaklaşım şiddeti mazur göstermez; fakat şiddetin kökenlerini anlamayı mümkün kılar.

Aile içi iletişimde ebeveynlerin rolü bu nedenle belirleyicidir. Ebeveynler çocuklarıyla yalnızca yönerge veren, denetleyen ve cezalandıran bir ilişki kurduğunda iletişim tek yönlü hale gelir. Oysa çocukların duygusal olarak gelişebilmesi için çift yönlü, güvenli, yargılamayan ve tutarlı iletişim ortamlarına ihtiyaç vardır. Çocuk yalnızca ne yapması gerektiğini değil, ne hissettiğini nasıl anlatacağını da öğrenmelidir. Dijital medya ise bu sürecin yeni ve karmaşık boyutudur. Dijital platformlar çocuklara ifade alanı sunabilir; fakat aynı zamanda zorbalığı hızlandırabilir, görünmezleştirebilir ve sürekli hale getirebilir. Bu nedenle ailelerin dijital medya konusunda yalnızca yasaklayıcı değil, rehberlik edici bir tutum geliştirmeleri gerekir. Çocukla dijital deneyimi üzerine konuşmak, ekran süresini yalnızca süre olarak değil içerik ve ilişki biçimi olarak değerlendirmek önemlidir.

Bu tartışma disiplinlerarası bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. İletişim bilimi, psikoloji, eğitim bilimleri, sosyoloji, çocuk gelişimi ve medya çalışmaları birlikte çalışmadan çocuk şiddeti ve akran zorbalığına kalıcı

çözümler üretmek mümkün değildir. Bu çalışmanın kavramsal katkısı, aile içi iletişim eksikliğini çocuk şiddeti ve akran zorbalığı tartışmalarının merkezine yerleştirmesidir. Böylece sorun yalnızca okul disiplinine indirgenmemekte; aile, okul ve dijital medya arasında dolaşan ilişki ve iletişim kalıpları üzerinden bütüncül biçimde okunmaktadır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, çocuklarda şiddet eğilimi ve akran zorbalığının aile içi iletişim eksikliğiyle yakından ilişkili olduğunu kavramsal düzeyde ortaya koymuştur. Çocukların aile içinde maruz kaldıkları sessizlik, duygusal ihmal, otoriter dil, aşağılayıcı söylem ve çatışmalı iletişim kalıpları okul ortamındaki akran ilişkilerini etkileyebilir. Sağlıklı iletişim alanı bulamayan çocuklar, dijital platformlara yönelerek hem yeni aidiyet biçimleri hem de yeni risk alanlarıyla karşılaşabilir. Çocuk şiddetiyle mücadelede yalnızca çocuğun davranışına odaklanmak yeterli değildir. Aile içi iletişim iklimi, ebeveyn tutumları, okul rehberlik süreçleri ve dijital medya deneyimi birlikte değerlendirilmelidir.

Bu çerçevede ailelere yönelik iletişim eğitimleri yaygınlaştırılmalı, okullarda duygu yönetimi ve çatışma çözme becerileri güçlendirilmeli, öğretmenlerin zorbalık davranışını yalnızca disiplin ihlali olarak değil iletişimsel ve psikososyal bir belirti olarak okuması desteklenmeli, dijital medya okuryazarlığı çocuklar ve ebeveynler için birlikte ele alınmalıdır. Ayrıca okul rehberlik servisleri, aile iletişimiyle okul içi akran ilişkileri arasındaki bağlantıları daha görünür kılacak önleyici programlar geliştirmelidir.

Sonuç olarak çocuklarda şiddeti azaltmanın en güçlü yollarından biri, çocukları daha çok cezalandırmak değil, onları daha erken duymaktır. Çünkü çocuk duyulmadığında bağırabilir; görülmediğinde saldırganlaşabilir; anlaşılmadığında dijital kaçışlara sığınabilir. Sağlıklı iletişim ise çocuğun şiddet yerine sözle, zorbalık yerine empatiyle, dışlama yerine ilişkiyle var olmasını mümkün kılar.

ETİK BEYAN

Bu çalışma, insan katılımcılarla yürütülen ampirik bir araştırma değildir. Araştırmada anket, görüşme, gözlem, deney, kişisel veri toplama veya çocuklardan doğrudan veri elde etme süreci bulunmamaktadır. Çalışma, literatür taramasına ve kavramsal değerlendirmeye dayalı teorik bir derleme niteliğindedir. Bu nedenle etik kurul izni gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

Bandura, A. (1977). Social learning theory. Prentice Hall.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. The Journal of Early Adolescence, 11(1), 56–95. https://doi.org/10.1177/0272431691111004

Bourdieu, P. (1991). Language and symbolic power. Harvard University Press.

Bronfenbrenner, U. (1979). The ecology of human development: Experiments by nature and design. Harvard University Press.

Charalampous, K., Demetriou, C., Tricha, L., Ioannou, M., Georgiou, S., Nikiforou, M., & Stavrinides, P. (2018). The effect of parental style on bullying and cyber bullying behaviors and the mediating role of peer attachment relationships: A longitudinal study. Journal of Adolescence, 64, 109–123.

Chen, L., Ho, S. S., & Lwin, M. O. (2023). The interactive effects of parental mediation strategies in preventing cyberbullying on social media. Computers in Human Behavior, 142, 107662.

Gómez-Ortiz, O., Romera, E. M., & Ortega-Ruiz, R. (2019). The role of family in bullying and cyberbullying involvement. Social Sciences, 8(1), Article 25. https://doi.org/10.3390/socsci8010025

Han, Z., & Espelage, D. L. (2012). A review of research on bullying and peer victimization in school: An ecological systems analysis. Aggression and Violent Behavior, 17(4), 311–322. https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.03.003

Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2015). Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying (2nd ed.). Corwin.

Kitchin, R. (2014). The data revolution: Big data, open data, data infrastructures and their consequences. SAGE Publications.

Li, X., Chen, Y., & Wang, Y. (2024). A family dynamics theory perspective on parenting styles and children's aggressive behaviors. BMC Psychology, 12, Article 735.

López-Castro, L., Priegue, D., & Vilariño, M. (2019). Influence of family variables on cyberbullying perpetration and victimization: A systematic literature review. Social Sciences, 8(3), Article 98. https://doi.org/10.3390/socsci8030098

McLuhan, M. (1964). Understanding media: The extensions of man. McGraw-Hill.

Mesch, G. S. (2009). Parental mediation, online activities, and cyberbullying. CyberPsychology & Behavior, 12(4), 387–393. https://doi.org/10.1089/cpb.2009.0068

Meter, D. J., & Card, N. A. (2024). Listening in: How parent-child communication relates to children's social adjustment. Journal of Child and Family Studies, 33, 1432–1446.

Moon, S. S., Kim, H., & Seay, K. D. (2016). Ecological factors of being bullied among adolescents: A classification and regression tree approach. Child Indicators Research, 9, 743–756.

Olweus, D. (1993). Bullying at school: What we know and what we can do. Blackwell.

Rega, V., Gioia, F., & Boursier, V. (2022). Parental mediation and cyberbullying: A narrative literature review. Marriage & Family Review, 58(4), 1–24. https://doi.org/10.1080/01494929.2022.2069199

Swearer, S. M., & Hymel, S. (2015). Understanding the psychology of bullying: Moving toward a social-ecological diathesis-stress model. American Psychologist, 70(4), 344–353. https://doi.org/10.1037/a0038929

UNESCO. (2019). Behind the numbers: Ending school violence and bullying. UNESCO.

Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Harvard University Press.